

UPPSALA
UNIVERSITET

Skol-BIM - barn till föräldrar med missbruksproblem med fokus på skolan

Forskarnätverket *Barn som anhöriga*
5 februari 2018

Elisabet Näsman

Karin Alexanderson

*I samarbete mellan Uppsala universitet & Region Uppsala FoU
FHM finansjär*

UPPSALA
UNIVERSITET

Övergripande syfte Skol-BIM 2015-2017

Att bidra till att utveckla skolans förmåga att upptäcka och ge stöd till barn och ungdomar, som lever i familjer med missbruk,

så att eleverna kan må bra och klara sin skolgång utifrån skolans mål

och därmed förbättra sina möjligheter till ett gott liv, här och nu och som vuxna.

UPPSALA
UNIVERSITET

Metoder

- Enkät till skolpersonal före och efter – bortfall 7-10 %
- Intervjuer med
 - Skolpersonal, 31 IP
 - Ungdomar, 20 IP
 - Samarbetspartners som socialtjänst, BUP och polis – 18 IP, flera nivåer
- Dokumentstudie, 63 skolenheter
- Lokalt utvecklingsarbete på 4 projektskolor – FoU
- Referensgrupp ungdomar

20 intervjuade ungdomar

- Ålder 14 – 19, median 18 år, 4 pojkar och 16 flickor
- 14 ungdomar gick i gymnasiet vid intervjutillfället.
- 1/3 hade inte fullständiga grundskolebetyg - Jmf Skolverkets statistik - 17,5 % obehöriga till gymnasieskolan 2017

Boende

2 bodde med bägge föräldrarna

7 ungdomar bodde med "den andre" föräldern

2 bodde hos föräldern med missbruksproblem

9 bodde inte hos någon av föräldrarna varav 6 var omhändertagna.

Vem hade problemet?

12 pappor

4 mammor

4 båda föräldrarna

14 föräldrar hade pågående missbruk, 6 var nyktra, i 2 fall var ungdomarna osäkra

1 förälder var allvarligt sjuk och 1 förälder avliden vid tidpunkten för intervjun.

Enligt intervjuerna med ungdomar:
Skolan visste inte om problemen för 10 elever
Skolan visste om dem för 10 elever – fyra av dessa har
fått hjälp som anhöriga

	Barnen fått hjälp	Ej fått hjälp	Summa intervjuade barn
Grundskolan visste inte	-	10	10
Grundskolan visste	4	6	10
Summa	4	16	20

UPPSALA
UNIVERSITET

När skolan inte visste

- Yngre barn förstår inte själva vad som är fel hemma
- Förbud att berätta
- Barnet kan själva vilja dölja missbruket
- Trots hälsoproblem förstod inte skolan
- Trots normbrytande beteende förstod ingen
- Eleven kunde vara högpresterande

CITAT

Skolan visste...

- Ungdomar berättar att de fått mer stöd som anhöriga från gymnasieskolan
- Typ av stöd de fått: mentorer, skolsköterskor, skolkuratorer, psykolog. I några fall anmälde skolan till socialtjänsten inkl. hänvisade till gruppverksamhet för barn till föräldrar med missbruksproblem.

Shit, den här människan bryr sig om mig!

Skolornas dokumentation

- 63 skolor
- Svårt att få tillgång
- Ofullständiga dokument
- Det som inte skrivs ner

Intervjuerna och dokumentationen

- Ungdomarnas bild av skolornas kännedom och insatser bekräftades
- En del som **upptäcktes** fick **inget stöd** för familjeproblemet
- En del upptäcktes aldrig:
 - De som **inte** hade skolsvårigheter eller normbrytande handlingsmönster
 - De som **under hela skoltiden** hade tecken på ohälsa och skolsvårigheter
 - De som **först på högstadiet** visade tecken på ohälsa, skolsvårigheter & normbrytande handlingsmönster

Risk att inte upptäcka och ge stöd

- *Tidiga tecken på problem ger inte tidig upptäckt:*
 - Små tillfälliga insatser
- *Individeriktade tolkningar:*
 - Individen fokuseras, men inte hemmiljön
- *Diagnoser som tolkning:*
 - Olika problem tolkas utifrån diagnosen
- *Skolinterna tolkningar:*
 - Tolknings fokuserar skolmiljön, som i den blankett eleven fyller i inför skolsköterskans hälsosamtal

Risk att inte upptäcka och ge stöd

- *Tonårstiden som tolkningsram:*
 - Problem på högstadiet tolkas som typiska för tonåringar medan tidigare tecken förbises
- *Tecken i föräldrakontakten följs inte upp:*
 - Skolan kan tidigt se tecken på problem i relationen till föräldrarna: kommer inte, går inte att nå, brister i omsorg
- *Någon annan har ansvaret:*
 - Ser skolan inte behov av egna insatser när eleven har kontakt med vården eller socialtjänsten?
- Några berättade och fick hjälp i **gymnasieskolan**
- Det räckte inte alltid för dem att klara gymnasiet

UPPSALA
UNIVERSITET

Ungdomarnas perspektiv på upptäckt och stöd i skolan

- Om **upptäckt**: våga fråga, våga lyssna
- Om **bemötande**: att bry sig om människan
- Om **stöd**: en liten insats kan betyda mycket

Utvecklingsarbetet på fyra högstadieskolor

- Tidigare studie (Elgán & Leifman, 2010) visar: Handlingsplan + kompetensutveckling = ökat upptäckt
- Rekrytering av skolor, rektor utsåg lokal projektgrupp på skolan
- Enkäter, före- och eftermätning i slutet av projektiden. Fördjupade intervjuer med delar av personalgruppen och samverkansparters gav utgångspunkter för arbetssätt och kompetensutveckling

Utvecklingsarbetet på fyra högstadieskolor forts.

- Kompetenshöjande insatser för personal och elever på skolorna, Petra Staaff, samtalsmetodik, Maskrosbarn för personal och elever, klassrumsmaterial
- Skolverkets utvecklingspaket *7 timmar om.....mötesstruktur och rubriker i handlingsplanen*
- Samverkan, intervjuer med samverkanspartners och samverkansmöten med socialtjänst
- Broschyrer och affischer riktade till elever

UPPSALA
UNIVERSITET

Ett skolexempel.....

- AKUT
- Upptäcka
- Samtala
- Samarbeta med hemmet
- Stöd inom skolan
- Information om stöd utanför skolan
- Anmäla
- Samverkan med andra instanser

FJÄRDHUNDRASKOLAN

HANDLINGSPLAN: ATT UPPTÄCKA BARN I MISSBRUKSMILJÖ

Denna handlingsplan har tillkommit utifrån Skol-BIM-projektet som är ett samarbete mellan Region Uppsala/FoU, Uppsala universitet och fyra skolor i Uppsala län, däribland Fjärdhundraskolan.

Målet med denna handlingsplan är att vi ska bli bättre på att upptäcka samt hjälpa och stötta elever som lever i missbruksmiljö. I denna handlingsplan finns både tips och rutiner som ska ske för att underlätta detta arbete.

Referensgruppen med ungdomar

- Hur bildades referensgruppen?
- Bollplank och idégivare, expertteam
- Processen, referensgruppen och projektskolorna
- **Film** ”*det känns som att man får sin röst hörd när man är med i projektet*”

UPPSALA
UNIVERSITET

Hur har det gått?

- Fullföljt arbetet med skolorna enligt plan
- För tidigt för att kunna påvisa ökat antal upptäckta elever
- Ökad medvetenhet hos personalen
Blivit mer medveten om att ett barns beteende kan bero på omständigheter hemma
- Skolpersonalen pratar i högre utsträckning med eleven och elevhälsopersonal vid misstanke eller upptäckt – att lägga pussel
- Projekttiden är slut, det är nu det börjar
- Skolorna äger sina planer, framtiden på skolorna, handlingsplanerna vägleder

Projektskolornas lärdomar och tips:

- Viktigt att implementeringen ges tid och att det finns en plan för den
- Det behöver vara tydligt vem eller vilka som är ansvarig/-a för implementeringen
- Skolornas projektgrupp får inte vara för liten, det är känsligt om någon försvinner
- Planen behöver bli en del av elevhälsoarbetet för alla
- Ta vår handlingsplan och gör en lokal variant
- Bjud in en föreläsare för eleverna
- Våga fråga och våga se!
- Samverka och lägg pussel!

Att få komma in i skolan – Skol-BIM

- Vi använde det kontaktnät med skolchefer och socialchefer som FoU-enheten inom dåvarande Regionförbundet i Uppsala län hade byggt upp på ett förtroendeingivande sätt + verksamhetschefen för Elevhälsan
- Skolpersonalen behövde inte göra mer än vad de ändå är skyldiga att göra
- Utgick från dem - att de i hög grad själva skulle få styra utvecklingsarbetet
- Medel för kompetensutveckling utifrån deras behov
- Ekonomisk ersättning för att kunna frigöra tid för personal som engagerades i projektet
- Projektmedarbetarna hade hög professionell trovärdighet
- Projektledarskap – struktur, koll, återföring, respekt kryddat med kreativa lösningar
- Frågan engagerade skolorna

TIDS- och aktivitetsplan Skol BIM- projektet

Forskningsstudien Utvecklingsarbetet Både ock

Aktiviteter	Vt 2015 Ht	Vt 2016 Ht	Vt 2017 Ht
Etikansökan, anställningar Rekrytera projektskolor			
Informera projektskolor			
Lokalt projektgruppsarbete på skolorna			
Referensgrupp ungdomar			
Information föräldrar/elever			
Rekrytering av ungdomar att intervjua			
Intervjuer elever			
Kick of på skolorna (kompetensutv.insats)			
Inventering av handlingsplaner i de lokala projektgrupperna			
Utveckling/förbättring/testning av handlingsplaner, Ta del av forskning, egna intervjuer			
Återföring preliminära resultat av intervjuer och dok. studie			
Kompetensutvecklingsinsatser			
Intervjuer personal skola			
Intervjuer samverkanspersonal			
Dokumentinsamling			
Analys dokumentstudier			
Transkribering intervjuer			
Intervjuanalyser			
Enkät till skolpersonal			
Enkät före (sept-okt) och efter (aug/sept), sammanställning, analys			
Förankring, spridning handlingsplaner på skolan			
Slutrapport			
Slutkonferens			